

ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Δυνατότητες και προκλήσεις

Είναι το πιο δυναμικά αναπτυσσόμενο κύτταρο της αθηναϊκής καλλιτεχνικής σκηνής και μια πρακτική που εξελίσσεται διεθνώς. Συνιστούν όμως τα artist-run spaces ένα βιώσιμο μοντέλο; Οι συμμετέχοντες στο πρόσφατο πάνελ των ΝtT, στο πλαίσιο του Platforms Project, ξεδιπλώνουν προβληματισμούς και προτάσεις

→ Από τον Βασίλη Ντούπα

Η ιδέα είναι απλή: η δημιουργία μιας εικαστικής πλατφόρμας όπου ανεξάρτητοι, ως επί το πλείστον μη-κερδοσκοπικοί χώροι θα συνεννοούνται για να ανταλλάξουν απόψεις, να συσφίξουν σχέσεις και να αναπτύξουν συνεργασίες με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της τοπικής, αλλά και παγκόσμιας εικαστικής κοινότητας. Το Platforms Project αποτελεί μία σημαντική ευκαιρία ανίχνευσης νέων τρόπων παραγωγής και προσέγγισης με τους καλλιτέχνες στο επίκεντρο.

Κατά την Αρτέμιδα Ποταμιάνου, εικαστικό, επιμελήτρια και ιδρύτρια του θεσμού, «Σκοπό έχει να χαρτογραφήσει την εικαστική δράση όπως αυτή παράγεται μέσα στα πλαίσια ομαδικών πρωτοβουλιών καλλιτεχνών που αποφασίζουν να αναζητήσουν από κοινού λύσεις στα εικαστικά ερωτήματα, δημιουργώντας τις λεγόμενες πλατφόρμες».

Η φετινή συνάντηση στην ΑΣΚΤ ήταν η πιο επιτυχημένη έως σήμερα με τη συμμετοχή 60 ανεξάρτητων χώρων και με εντυπωσιακή προσέλευση κοινού. Στο πλούσιο πρόγραμ-

μα ομιλών συμμετείχαν οι σημαντικότεροι φορείς της εικαστικής κοινότητας της χώρας. Δεν θα μπορούσαν να λείπουν τα ΝtT, που αποτελούν ανοιχτό δίαυλο επικοινωνίας για την εικαστική κοινότητα και που εξαρχής αγκάλιασαν την πρωτοβουλία. Οργανώσαμε, λοιπόν, μια συζήτηση για τις δυσκολίες, τις προκλήσεις και τη δυναμική των artist-run spaces που αξίζει να μελετηθεί σοβαρά.

Η επιλογή των ομιλητών έγινε με βάση την κατεύθυνση, τη στόχευση και το εκτόπισμα που έχουν στην κοινότητα και στην

κοινωνία. Απευθύναμε πρόσκληση και σε χώρους που δεν εξέθεταν στο Platforms Project, αλλά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εικαστική σκηνή της χώρας μας, όπως οι Iocus Athens και το Victoria Square Project, αλλά και σε ανεξάρτητες πρωτοβουλίες από τη Στοκχόλμη και τη Βασιλεία. Ακολουθεί ένα μικρό απόσπασμα από τις προτάσεις που ακούστηκαν, ώστε να καταγραφούν οι ευφάνταστοι τρόποι προσέγγισης και οι δυνατότητες των artist-run spaces.

Η καινοτομία δεν αρκεί

Με τον όρο artist-run space εννοούμε ένα χώρο άμεσα προσβάσιμο όπου οι καλλιτέχνες αλληλοϋποστηρίζονται κατά τη διαδικασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας και των εκθέσεων. Ως τέτοιος επιτρέπει σε μεγάλο βαθμό τον πειρατισμό και την ανάπτυξη ενός κριτικού λόγου που ξεπερνά τα όρια του δημόσιου-προσκολημένου σε ζητήματα υστεροφημίας – συστήματος (βλ. μουσείο) ή του ιδιωτικού-καταναλωτικού – συστήματος (βλ. γκαλερί).

Η Αθήνα «εξεχλιζεί» από καλλιτεχνικές πλατφόρμες, προσφέροντας ένα εντυπωσιακό φάσμα από νέες αξίες, που δύσκολα το βρίσκει αλλού. Πολλοί χρεώνουν στην documenta 14 το διεθνές ενδιαφέρον καθώς και στη μετακίνηση πολλών καλλιτεχνών και διοργανωτών πολιτιστικών δρώμενων στην ελληνική πρωτεύουσα. Ωστόσο, η ανεξάρτητη σκηνή της

πόλης είχε ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται. Χώροι όπως οι 3 137, AMOQA, FokiaNou Art Space, Enterprise Projects και Cheapart προηγήθηκαν της documenta 14 και σε μεγάλο βαθμό είχαν θέσει τα θεμέλια πάνω στα οποία συνεχίζουμε να χτίζουμε σήμερα. Πιστεύω ότι είναι αναγκαίο να αλλάξει το αφήγημα ώστε να αναγνωριστεί η προσπάθεια της εγχώριας ανεξάρτητης καλλιτεχνικής σκηνής να εκκινήσει αυτό που η πόλη έχει γίνει σήμερα και αυτό που συνεχίζει να γίνεται.

Στο μεταξύ, όμως, ανησυχώ για τη βιωσιμότητα της ανεξάρτητης καλλιτεχνικής σκηνής της Αθήνας. Από πλευράς της κοινότητας, υπάρχει η θέληση αυτοί οι χώροι να ευδοκιμήσουν και να αναπτυχθούν. Εντούτοις η νομοθεσία για τους μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς είναι δυσκίνητη, αν όχι παράλογη,

περιπλέκοντας τις διαδικασίες σύστασης των οργανισμών. Και παρόλο που προς το παρόν μπορεί να είμαστε ευχαριστημένοι με τις ελευθερίες που έχουν λόγω της αβεβαιότητας που χαρακτηρίζει είτε τις κρατικές είτε τις δημοτικές αρχές, μπορεί σύντομα να έρθουμε αντιμέτωποι με ένα δίλημμα όταν η επιθυμία μας να εξελίσσουμε τους χώρους μας θα συνεχίσει να αντιμετωπίζεται με αμφιθυμία. Η καινοτομία δεν είναι αρκετή για να εκκινήσει μια ανεξάρτητη σκηνή.

Μια κανονική κοινότητα που μοιράζεται πρακτικές και βρίσκεται σε διάλογο δεν μπορεί να ωριμάσει μέσα από μια σαθρή διαδοχή νεοαφιχθέντων καλλιτεχνών και νεοιδρυθέντων χώρων που διαλύονται μόλις φτάσει ο επόμενος. Πρέπει να υπάρχουν ευκαιρίες και δυνατότητες για συνεχή δράση.

MACKLIN KOWAL

Φωτ.: Α. Μαριανίδης

Sub Rosa Space

ALEXANDER MOOD

ID:| Galleri

Χρειάζονται θεσμικές συνεργασίες

Στην εποχή μας, οι πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από καλλιτέχνες μέσα από φουάρ, όπως το Platforms Project στην Αθήνα και το Supermarket στη Στοκχόλμη, έχουν την ευκαιρία δικτύωσης και συνεργασιών σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός που δημιουργεί ένα νόμιμο περιβάλλον παραγωγής ιδεών και δημιουργικότητας. Αυτή τη στιγμή, η συγκεκριμένη καλλιτεχνική κοινότητα είναι το επίκεντρο παραγωγής και παρουσίας για την πλειονότητα της πειραματικής και ερευνητικής τέχνης. Το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η έλλειψη χρημάτων και άλλων πόρων. Ένας τέτοιος οργανισμός είναι ευάλωτος όταν οι περισσότεροι ή όλοι οι εμπλεκόμενοι σε αυ-

τόν αποκομίζουν ελάχιστα οικονομικά οφέλη ή και τίποτα.

Πιστεύω ότι στο μέλλον οι χώροι καλλιτεχνών και τα ιδρύματα τέχνης πρέπει να συνεργάζονται περισσότερο. Το ελεύθερο περιβάλλον στα πρώτα τείνει να λειτουργεί ως φυτώριο όπου οι ιδέες και οι καλλιτέχνες μπορούν να αναπτυχθούν, χωρίς την πίεση που συνεπάγεται στην περίπτωση των γκαλερί και των ιδρυμάτων η απαίτηση για εμπορική επιτυχία ή για την προσέλευση μεγάλου κοινού. Επομένως, θεσμοί, όπως τα μεγάλα δημόσια μουσεία και οι αίθουσες τέχνης, θα έπρεπε να συνδράμουν με πόρους και διάθεση εκθεσιακού χώρου την κοινότητα των

χώρων που διαχειρίζονται καλλιτέχνες. Σε αντίλλαγμα, οι πλατφόρμες καλλιτεχνών θα μπορούσαν να συνεισφέρουν λιγότερο συμβατική τέχνη. Πρότζεκτ και έργα τέχνης τα οποία διευρύνουν την αντίληψη σχετικά με το τι είναι η τέχνη και την άποψη όσον αφορά στο τι μπορεί να επιτευχθεί μέσα στο φυσικό χώρο. Επίσης, μπορούν να αντιδράσουν ταχύτερα σε γεγονότα της πολιτικής πραγματικότητας και να παράγουν τέχνη και εκθέσεις που σχολιάζουν ευθέως την κοινωνία μας σήμερα. Τα ιδρύματα θα μπορούσαν να επωφεληθούν από όλα αυτά και να τα παρουσιάζουν στο κοινό τους εφόσον η συνεργασία θα αναπτυσσόταν επιτυχώς.

Δίαυλοι επικοινωνίας σε ένα ιδιάζον οικοσύστημα

MARIA-ΘΑΛΕΙΑ KAPPA

locus Athens

Σε ένα υγιές τοπίο συνυπάρχουν πολλαπλά και ποικιλόμορφα στοιχεία και το ένα τροφοδοτεί το άλλο δημιουργώντας μια γόνιμη συμβίωση. Τα artist-run spaces είναι πλέον αναπόσπαστο κομμάτι του χώρου μας στην Αθήνα, αποτέλεσμα ίσως της ευρύτερης πολιτικής και πολιτισμικής μας κρίσης. Δίνουν βήμα σε μια πιο άμεση έκφραση, χωρίς μεσάζοντες, και σε μεγαλύτερη ταύτιση με την ίδια την πράξη: τη διαδικασία ως αποτέλεσμα, ένα υγιές πνεύμα DIY αλλά και μια απόλυτη ελευθερία να δοκιμαστούν πρακτικές και εφαρμογές χωρίς τις δεσμεύσεις που έχουν οι πιο εδραιωμένοι χώροι. Διάσπαρτες στην πόλη βρίσκεις κανείς αυτές τις μικρές οάσεις, όπως τα Daedalus Str., Kassandras, NOTUS studio, 3137, Enterprise Projects, Victoria Square Project, HYLE και άλλα πολλά σχήματα που δοκιμάζουν ετερόκλητους τρόπους να νοηματοδοτήσουν την ύπαρξη και

συνύπαρξή τους.

Λίγη σημασία έχει η συχνότητα των δράσεων ή η ένταση της φωνής τους. Λειτουργούν αθροιστικά ως δίαυλοι επικοινωνίας με άλλους χώρους, κερδοσκοπικούς και μη, και προσφέρουν την ευκαιρία σε νεότερους καλλιτέχνες να δοκιμαστούν και να πειραματιστούν, αλλά και σε καλλιτέχνες και θεωρητικούς από άλλες χώρες να παρουσιάσουν το έργο τους σε μικρή κλίμακα ή (όπως το Victoria Square Project) να λειτουργήσουν ως κρίκοι επικοινωνίας ανάμεσα σε τοπικές κοινότητες και καλλιτεχνικές πρακτικές. Τα artist-run spaces μοιάζουν σαν μια πρώτη εισαγωγή σε ένα ιδιάζον οικοσύστημα σύγχρονης τέχνης, όπου δεν υφίσταται μουσείο (ακόμα) και ισχυροί κρατικοί οργανισμοί, όπου η αγορά και οι μη-κερδοσκοπικοί φορείς δεν είναι απόλυτα ξεχωριστά δοχεία και όπου το τοπίο είναι αρκετά

πυκνό – για τους νέους καλλιτέχνες είναι συχνά η πρώτη σύνδεση με ένα ευρύτερο κοινό. Για άλλους είναι ένας τρόπος να ερευνηθούν πεδία και φόρμες σε συνέχεια του καλλιτεχνικού τους έργου, δημιουργώντας συχνά συμπράξεις. Βλέπουμε δηλαδή artist-run spaces να τρέχουν performative καλέσματα σε μουσεία για έναν κύκλο φίλων, ένα καλλιτέχνη από την Αμερική να παρουσιάζει το έργο του σε μικρό κοινό με την υποστήριξη φίλων συλλεκτών και ενός ιδρύματος του εξωτερικού, αλλά και εκθέσεις βασισμένες σε σύντομα residencies. Αναδεικνύεται έτσι η κυκλικότητα των σχέσεων και τα απαραίτητα αντανάκλαστα που απαιτούνται για επιβίωση σε μια χώρα χωρίς ισχυρή πολιτιστική πολιτική στήριξης.

Σύγχρονη τέχνη στον παλμό της εποχής

Η artist-run σκηνή αναπτύσσεται και αναδεικνύεται, πλάι στα ιδρύματα και στις γκαλερί, ως ένας τρίτος σημαντικός πυλώνας στον κόσμο της τέχνης. Σε αυτή την εξέλιξη έχει οδηγήσει η μεγάλη αύξηση στον αριθμό των εκπαιδευόμενων καλλιτεχνών, επιμελητών και art mediators. Είμαι πεπεισμένη ότι θα εδραιωθεί μακροπρόθεσμα και οι στρατηγικές βιωσιμότητας που αναπτύσσονται είναι ξεκάθαρες.

Η εν λόγω σκηνή χαρακτηρίζεται από επίπεδες ιεραρχίες και χαμηλά κόστη που εγγυώνται ένα maximum ανεξαρτησίας και ευκινησίας. Οι συνεργασίες βρίσκονται διαρκώς υπό διαπραγμάτευση ανάλογα με τις τρέχουσες εξελίξεις. Επομένως, ένας συνειδητός χειρισμός

των πόρων, όπως ο χρόνος, ο χώρος και τα χρήματα, είναι αναπόφευκτος και σημαντικός. Σε αντίθεση με το θεσμικό κόσμο της τέχνης που απαιτεί σταθερότητα, η artist-run σκηνή μπορεί διαρκώς να εκφράζει και να αντανάκλα τις πραγματικές συνθήκες ζωής και δουλειάς των συντελεστών της και το περιβάλλον τους.

Ως ιδρύτρια και επιμελήτρια της πρωτοβουλίας kunsthallekleinbasel, το επιμελητικό μου σκεπτικό δεν κατευθύνεται προς πετυχημένους και πεπειραμένους καλλιτέχνες, αλλά προσφέρει μια πλατφόρμα για παράπλευρα θέματα ή εξαιρετικά φαινόμενα στο πεδίο των καλών τεχνών. Παρουσιάζω διαρκώς νέους καλλιτέχνες κι έτσι μεταφέρω μια πλατιά

αίσθηση για τις τρέχουσες τάσεις και αποκαλύπτω το προσωπικό μου δίκτυο. Οι προσωπικές θέσεις μπαίνουν στο περιθώριο υπέρ της αντιπροσωπείας μιας ολόκληρης σκηνής. Ενώ τα ιδρύματα και οι γκαλερί καθιερώνουν ατομικές θέσεις μακροπρόθεσμα, η artist-run σκηνή αντιπροσωπεύει ένα ευρύ φάσμα σύγχρονης τέχνης στον παλμό της εποχής.

Η artist-run σκηνή, με τον μη-εμπορικό προσανατολισμό της, θα πρέπει να γίνει αντιληπτή από τους επαγγελματίες καλλιτέχνες, επιμελητές και εκπαιδευτές που διαρκώς αυξάνονται ως ένα αξιοόχημα, στο οποίο η κοινωνικά μετασχηματιστική δύναμη της τέχνης μπορεί να βιώνεται και να επανεφευρίσκει ως συλλογική στιγμή ξανά και ξανά.

JASMIN GLAAB

kunsthallekleinbasel

Συλλογικότητα κόντρα στη δυσπιστία

Στην Ελλάδα βιώσαμε την κρίση από το 2009 γνωρίζοντας πως θα διαρκέσει αρκετά χρόνια. Στο πλαίσιο της λιτότητας και της έντονης επιπήρησης, το καλοκαίρι του 2012 δημιουργήσα την καλλιτεχνική καντίνα SOUZY TROS που παραπέμπει ως χωρική δομή στους κοινόχρηστους χώρους-αυλές των παλιών ελληνικών σπιτιών, όπου οι γείτονες μοιράζονταν την καθημερινή τους ζωή σαν μια μεγάλη οικογένεια. Η συλλογικότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική σε περιόδους δυσπιστίας. Με συναδέλφους, φίλους και φοιτητές μου οργανώσαμε δημιουργικά εργαστήρια, εκθέσεις, προβολές, παραστάσεις, γιορτές και κοινά γεύματα σε ένα χώρο-καταλύτη συνύπησης και δημιουργίας. Η στρατηγική μου βασίζεται στην κοινή λογική και συμπεριλαμβάνει τη συστηματική έρευνα για την κοινωνική ευαισθητοποίηση, την ηθική, την τέχνη, τη δημιουργικότητα, την εκ-

παίδευση, τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση, τη γενναιοδωρία, την ευγένεια και την ικανότητα να νοιάζεται πραγματικά για τους άλλους. Το νέο μου βιβλίο, με τίτλο Situations, Co-existences, Commons, το οποίο πρόκειται να δημοσιευθεί σύντομα από τις εκδόσεις dfr-barcelona, καλύπτει ποικίλες καλλιτεχνικές πρακτικές και διαπραγματεύεται έννοιες σε διάφορους τομείς όπως η κοινωνιολογία, η αρχιτεκτονική, η ιστορία της τέχνης, η οικονομία και η ανθρωπολογία.

Ένας άλλος χώρος, τον οποίο συντονίζω από το 2017, είναι το Victoria Square Project (VSP). Ξεκίνησε ως έργο του Αμερικανού καλλιτέχνη Rick Lowe στα πλαίσια της documenta14 και είναι ένα εν εξελίξει κοινωνικό γλυπτό που προκύπτει από τους ανθρώπους και προϋποθέτει φροντίδα για την κοινότητα, όπως ένα συλλογικό έργο τέχνης. Σε συνεργασία με κοινοτικές πρωτο-

MARIA ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Victoria Square Project

βουλίες, τοπικές επιχειρήσεις, ιδρύματα, σχολεία, τον δήμο, καλλιτέχνες και άλλα άτομα και ομάδες, το VSP, αυτό το μεγάλο φιλόξενο καθιστικό που έχουμε δημιουργήσει, λειτουργεί ως ένα άτυπο καλλιτεχνικό σχολείο για όλους. Έχουμε ένα όραμα και η έντονη επιθυμία μας να δούμε την πραγματώσή του είναι η κινητήριος δύναμη. Αυτός είναι ο ρόλος της φαντασίας στην τέχνη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο όταν ο Rick Lowe με κάλεσε να συνεργαστούμε, δέχθηκα με χαρά.

Οι κυβερνήσεις των τελευταίων ετών δεν είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν την καλλιτεχνική προσπάθεια σε ικανοποιητικό βαθμό. Ως εκ τούτου, ιδιωτικοί φορείς, όπως τα Ιδρύματα Ωνάση, ΔΕΣΤΕ, Νιάρχος, ΝΕΟΝ, αλλά και συλλέκτες για τον άνθρωπο με αγάπη για τις τέχνες έχουν υποκαταστήσει τις κρατικές ελλείψεις σε μεγάλο βαθμό και εκεί βασιζόμαστε.